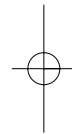
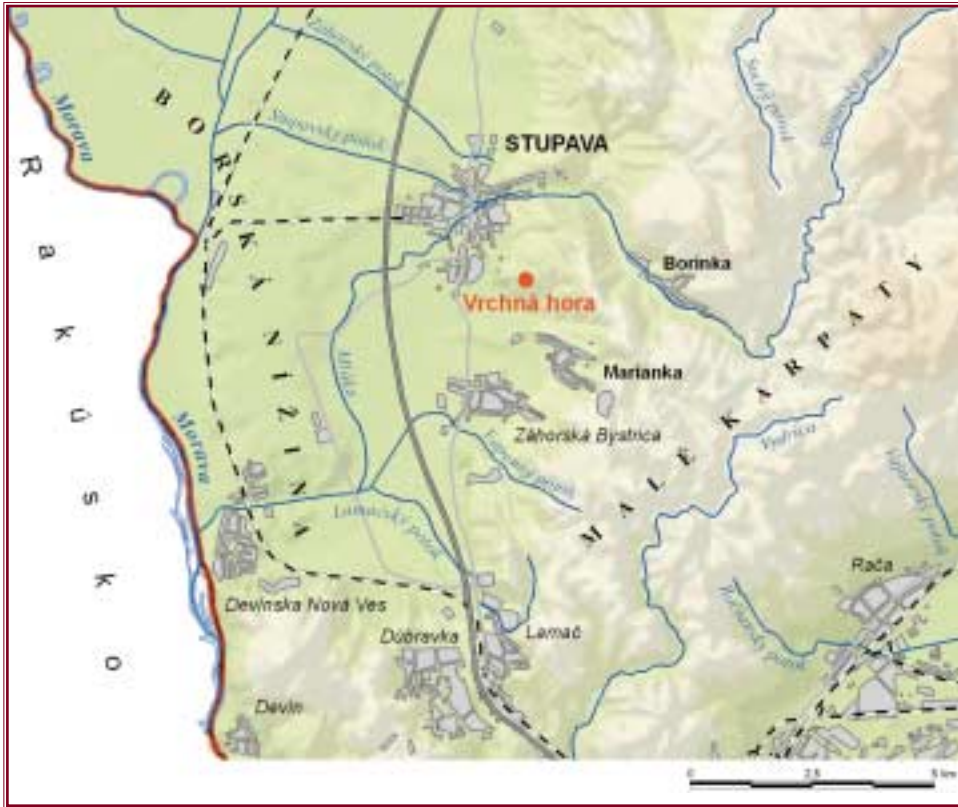

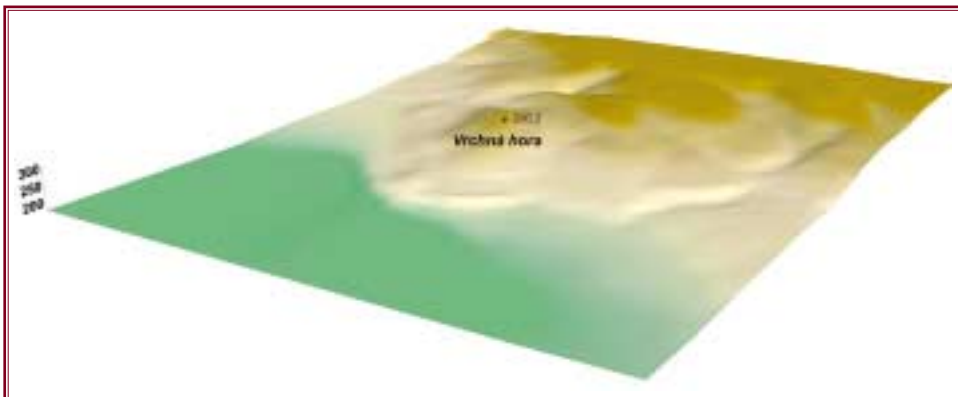
Vrchná hora pri Stupave

**jedinečná lokalita xerothermnej flóry
a fauny na Záhorí**

Geografická lokalizácia Vrchnej hory. (D. Senko)

Úvod

Unikátna a oku milovníka prírody lahodiaca lokalita Vrchná hora sa môže hrdo pýšiť menom „ozdoba našej prírody“.

Špecifické prírodné podmienky sa odrážajú predovšetkým v pestrej mozaike biotopov s bohatým druhovým zložením, kde našli svoj domov a útočisko mnohé ohrozené a vzácne druhy našej flóry. Na ploche asi 7 ha sa vyskytujú prírodovedne unikátne a doposiaľ zachované porasty trávno-bylinnej vegetácie tzv. malokarpatských vinohradníckych pustákov. Sú to

20. storočia boli viaceré vinice rozparcelované a premenené na záhrady. Pozemky na samotnom úpätí Vrchnej hory sa stali družstevným majetkom ponúkaným do prenájmu. Keďže vinári nemali záujem investovať do vinohradov, ktoré by im boli zverené len do krátkodobého prenájmu, hektáre kedysi veľmi úrodných a kvalitných viníc spustli a zostali zanedbané (Škodová, Hegedúšová & Valachovič 2005).

Územie je hodnotné aj z hľadiska výskytu mnohých teplomilných druhov živočíchov, najmä hmyzu a iných článkonožcov (Majzlan 2000). Početné skameneliny, ktoré tu môžeme

Kaplnka sv. Urbana – patróna vinohradníkov (R. Škoda)

opustené vinice, na ktorých sa sformovali jedinečné stepné spoločenstvá (Ondrášek & Kušík 2003). Južné svahy boli už od XVI. storočia premenené na vinohrady. Tie mali rôzne názvy, väčšinou však nemecké, čo svedčí o pôvode tamojšieho obyvateľstva. Časy, keď sa v území pestoval vinič, pripomína kaplnka zasvätená sv. Urbanovi, patrónovi vinárov, postavená na úpätí Vrchnej hory. Vrcholové partie a severné svahy v minulosti pravdepodobne slúžili ako obecný pasienok. Po znárodnení v 50-tych rokoch

najúť, sú cenným dokladom života v dávnej minulosti a robia tak z Vchnej hory akési prírodné historické múzeum.

Vrchná hora má ekologické i legislatívne predpoklady, aby sa stala „územím európskeho významu“ v súvislejšej európskej sústave Chránených území Natura 2000. Lokalita bola identifikovaná aj ako Významné botanické územie (IPA) v rámci projektu „Významné botanické územia v strednej a východnej Európe“, koordinovaného organizáciou Plantlife International

z UK, na národnej úrovni organizáciou Daphne - centrum pre aplikovaný výskum (Galvánek 2006).

Po prvej návšteve si určite každý človek túto ojedinelú lokalitu pre svoju očarujúcu krásu zamiluje a bude sa sem chcieť vrátiť. Je len na nás ľuďoch, aby sme sa mali kam vracieť. Preto by sme mali dokonalú rozmanitosť a výnimočnosť Vrchnej hory nielen obdivovať, ale predovšetkým chrániť.

Vinohrad na južnom úpätí Vrchnej hory (R. Škoda)

Einführung

Unikat und im Auge des Naturliebhabers herrliche Lokalität „Vrchná hora“ („Oberberg“) rühmt sich mit dem Namen „der Schmuck unserer Natur“.

Die spezifischen landschaftlichen Gegebenheiten widerspiegeln sich vor allem in der mannigfaltigen Mosaik der Biotopen mit reicher Gattungsvielfalt, wo ihr Versteck viele gefährdete und wertvolle Arten unserer Flora gefunden haben. Auf der Fläche von ungefähr 7 Hektar kommen biologisch unikale und bis

jetzt erhaltene Bewuchse der Gras- und Kräutervegetation der sog. „kleinkarpatischen Weinbausiedlungen“ vor. Es handelt sich um verlassene Weingärten, auf denen einzigartige Genossenschaften entstanden sind (Ondrášek & Kušík 2003). Die südlichen Täler wurden schon seit dem XVI. Jahrhundert in Weingärten umgewandelt. Diese hatten verschiedene, überwiegend deutsche Namen, die die Herkunft der ursprünglichen Bewohner bestätigen.

Auf die Zeiten des Weinbaus erinnert uns die auf dem Bergfuß von „Vrchná hora“ gebaute Kapelle des heiligen Urbans, des Patrons der Weinhauer. Der Scheitel und die nördlichen Täler dienten früher als ein Gemeindegewandplatz. Nach der Nationalisierung in den 50-ern des 20-ten Jahrhunderts wurden Weingärten in mehrere Parzellen unterteilt und in Gärten umgewandelt. Die Grundstücke auf dem Bergfuß von „Vrchná hora“ wurden zum Besitz der Genossenschaft, die sie weitervermietete. Da aber die Weinhauer in die Weingärten nicht investieren wollten, weil sie diese Weingärten nur kurzfristig mieten dürften, sind mehrere Hektar

damals noch sehr fruchtbaren Weingärten von hoher Qualität heruntergekommen und blieben ungepflegt (Škodová, Hegedušová & Valachovič 2005).

Dieses Gebiet ist auch wegen den hier vorkommenden thermophilen Tierarten, vor allem Insekten und anderen Gliederfüßlern, wertvoll (Majzlan et al. 2000). Zahlreiche Fossilien, die wir hier finden können, sind ein prächtiges Dokument der Lebensweise in der damaligen Zeit und gestalten somit „Vrchná hora“ zu einer Art naturhistorischen Museums.

„Vrchná hora“ hat ökologische und legisla-

de dieses Projekt von der Organisation „Daphne - das Zentrum für applizierte Forschung“ (Galvánek 2006) betreut.

Gleich nach dem ersten Besuch verliebt sich jeder wegen der zauberhaften Schönheit in diese einzigartige Lokalität und wird zurückkehren wollen. Es ist uns Menschen überlassen, ob wir später überhaupt wohin zurückkehren können. Deshalb sollten wir die perfekte Mannigfaltigkeit und die Besonderheit von „Vrchná hora“ nicht nur bewundern, sondern auch schützen.

Pieskové uloženiny neogénneho mora (treťohory) (K. Hegedušová)

tive Voraussetzungen, um ein „Gebiet von europäischer Bedeutung“ des europäischen Schutzgebietsystem Natura 2000 (Special Area of Conservation - SACs) zu werden. Die Lokalität wurde auch zum Wichtigen Gebiet für Pflanzen (IPA - Important plant areas) im Rahmen des Projektes „Wichtige Gebiete für Pflanzen in Mittel- und Osteuropa“ (Important Plant Areas in central and eastern Europe), das von der Organisation „Plantlife International“ aus Großbritannien koordiniert wurde. Auf der nationalen Ebene wur-

Schutz und Pflege des Gebietes

Das Grasland verdankt seine Entstehung den langfristigen landwirtschaftlichen Tätigkeiten des Menschen. Das Gebiet von „Vrchná hora“ war, bevor es von dem Menschen verändert worden ist, mit Eich- und Weisbuchwäldern bedeckt. Die damaligen Bewohner haben den Wald ausgeholzt, um auf dem Sandboden Weinbau betreiben zu können, bzw. die abge-

holzten Flächen als Weideplätze verwenden zu können. Nach der Waldentfernung konnten sich die thermophilen Pflanzen, die vorher nur die Lichtungen oder Waldränder bewuchsen, auch auf größere Flächen verbreiten. Die abgeholzte Fläche wurde mit regelmäßiger Weidung oder mit regelmäßigem Mähen bis hin zur ersten Hälfte des vorherigen Jahrhunderts gepflegt. Im Laufe der Zeit wurden die Grundstücke immer seltener gepflegt. Deshalb ist die Lokalität langsam mit Holzart zugewachsen. Zurzeit befindet sich auf der „Vrchná hora“ eine Mosaik von Grasland und Sträuchern. Würde der Prozess

den ist, gibt es keine geeigneten Bedingungen für das Festgreifen von jungen Bäumen und Sträuchern, weshalb es hier zur Veränderung des Gras- und Kräuterbewuchses viel langsamer kommt.

Die schrittweise Veränderung der Pflanzengemeinschaft in Richtung Wald zurück aufgrund der langfristigen Abwesenheit der Landbewirtschaftung, stellt aber im Weiteren nicht die größte Gefahr für dieses kostbare Gebiet dar. Diese Gefahr stellt zweifellos die sich andauernd verbreitende Bebauung des Gebiets mit Hütten und Häusern, die zurzeit schon den Bergfuß von „Vrchná hora“

Pohľad na Vrchnú horu. (P. Rác)

des Zuwachsens andauern, könnten mit der Zeit die wertvollen thermophilen Kräuter verschwinden. Um diese Kräuter zu erhalten, ist es notwendig, die übermäßige Verbreitung der Holzart zu verhindern und mindestens das unregelmäßige Mähen zu gewährleisten. Das Zuwachsen der Lokalität mit Holzart erfolgt am schnellsten in solchen Bereichen, in denen diese einen tieferen Boden besitzt - nämlich auf dem Bergfuß. Auf steilen Tälern, wo auf der Sandbasis nur eine flache Bodenschicht vorhan-

erreicht hat. Obwohl in dem Gebietsplan der Stadt Stupava auf mehrere Initiativen von Umweltschutzorganisationen („Slovenská riečna sieť“, „BROZ“ = Bratislava Regional Association for Nature Conservation and Sustainable Development) die Anforderung eingebunden wurde, dass das Gebiet von „Vrchná hora“ unbebaut bleibt, ist immer noch unklar, ob diese Lokalität nicht doch zu einer Bebauten millionärviertel „Stupava hills“ wird.

Die Organisation „Slovenská riečna sieť“

hat das Bezirksamt in Malacky auf die außergewöhnliche Bedeutung dieses Gebiets das erste Mal schon am 3.11. 1994 aufmerksam gemacht. Am 22. 11. 1994 hat sich das Bezirksamt für Umweltschutz in Stupava dazu verpflichtet, eine weitere Hüttenbebauung von „Vrchná hora“ aufzuhalten. Im selben Jahr wurde ein Vorschlag für die Errichtung des nationalen Naturschutzgebiet „Vrchná hora“ ausgearbeitet (Ondrášek 1994). Dieser Vorschlag wurde dem nationalen Naturschutz vorgelegt. Im Juni 1995 hat die damalige Agentur für Umweltschutz, Zweigstelle Bratislava, eine genaue Abmessung der Lokalität vor Ort durchgeführt. Aber zur

gebiet Záhorie). Im Jahr 2003 reichten Ondrášek und Kušík einen weiteren Anlass zum Schutz der Lokalität an die Abteilung für Bebauung und Umweltschutz des Stadtamtes Stupava. Zurzeit gehört das Gebiet von „Vrchná hora“ zu dem 1. Schutzgrad im Rahmen des Landschaftsschutzgebietes „Záhorie“.

Poloha územia

Vrchná hora, niekedy označovaná ako sestra Devínskej Kobyly, je nevysoký kopec neďaleko Stupavy, s nadmorskou výškou

Pohľad z Vrchnej hory na Devínsku Kobylu (K. Hegedúšová)

einer Verlautbarung der Lokalität zu einem Naturschutzgebiet ist es bis jetzt nicht gekommen. Einer der Gründe war auch die Tatsache, dass für das Gebiet von „Vrchná hora“ ursprünglich SAZP in Bratislava zuständig war, dann wurde aber die Zuständigkeit der Verwaltung „CHKO Malé Karpaty“ (Das Naturschutzgebiet Malé Karpaty) bis 1. 5. 2001 weitergegeben. Zum Schluss landete die Zuständigkeit bei der Verwaltung „CHKO Záhorie“ (Das Naturschutz-

280 m n. m. Vrcholová časť má charakter štruktúrnej plošiny vytvorenej na menej odolných piesčitých horninách mladších trefohôr.

Podľa geomorfologického členenia Slovenska (Mazúr & Lukniš 1980) patrí do Stupavského predhoria, ktoré je súčasťou Pezinských Karpát, a tie sú podcelkom geomorfologického celku Malé Karpaty. Leží na kontakte s Podmalokarpatskou zníženinou, ktorá je súčasťou Borskej nížiny. Z aspektu ochrany prí-

rody je súčasťou Chránenej krajinej oblasti Záhorie.

Unikátna geografická poloha sa stala jedným z hlavných dôvodov vzniku pomerne pestrých prírodných pomerov, odrážajúcich sa v nezvyčajne bohatej flóre a faune. Vrchná hora predstavuje akýsi ostrov prírodnej krajiny, ktorej relatívna hodnota v urbanizovanej krajine na jednej strane stále rastie, na druhej strane je však rozvíjajúcimi sa ľudskými aktivitami stále zraniteľnejšia.

a priehľadné more so slanosťou 3,5 %, poskytovalo výborné podmienky pre život. Žili tu lastúrniky, ulitníky, ustrice, morské ježe, koraly, machovky, červy, ale aj kostnaté ryby, veľryby, žraloky, tulene, kraby, korytnačky a iné živočíchy. Niektoré lastúrniky plávali blízko pri morskej hladine. Otváraním a zatváraním svojich lastúr pripomínali poletujúce motýle. Tam, kde skalnatý breh vyčnieval do mora, boli podmienky pre život horšie. Ustrice si preto tvorili hrubšie schránky alebo sa viaceré pripútavali

Ustrica Ostrea digitalina (D. Senko)

Horniny a skameneliny

Vrchná hora je budovaná horninami, ktoré sú pozostatkom mora. V mladších trefohorách, pred 14 až 16 miliónmi rokov, vyzerala okolitá krajina úplne inak ako dnes. Aj západné úpätie Malých Karpát obmývalo more. Strmé skalnaté pobrežie postupne poklesávalo a bolo pozvoľne zaplavované morom. Vlny narážali na vápencové, prípadne žulové podložie a miestami zálivmi zasahovalo aj do pohoria. V zátokách sa z jemného piesku tvorili pláže. Plytké, teplé

blížšie k sebe, aby tak odolávali sile morských vln. Lastúrniky rodu *Lithodomus* sa vďaka pilkovitému okraju svojej schránky mohli zavrtávať do pobrežných skál. Povrch hornín tvoriacich morské pobrežie býva preto často rozvrtaný dierkami od vŕtavých lastúrnikov, ale aj od červov a hubiek. Vyvŕtané jamky sú niekedy vyplnené pieskom.

Najčastejšou horninou na Vrchnej hore sú piesky žltohnedej farby, stredne až hrubozrnné, s obsahom svetlej sludy muskovitu. Na odkryvoch je pozorovateľné šikmé zvrstvenie. Časté sú výmole, predisponované človekom, ktorý

ťažil piesok pre miestne účely, alebo v nich založil cesty. Piesky sa miestami striedajú s lavicami pevnejších pieskovcov. Na niektorých miestach sa v pieskoch, podobne ako na známom Sandbergu, vyskytujú bochníkovité pieskovcové konkrécie s priemerom až 30 cm. Vznikli spevňovaním piesku na miestach s bohatším nahromadením schránok organizmov. Vápňitý (kalcitový) tmel, spevňujúci piesky na pieskovce, vznikol rozpúšťaním vápňitých schránok rôznych organizmov. Lastúry sa rozpadli na bie-

prvky, machovky, väčšie i menšie ráčiky. Vrstvy riasových vápencov dokazujú, že hĺbka mora bola v týchto miestach malá a nepresiahla 60 m. Riasy, podobne ako väčšina rastlín, potrebujú pre svoj život slnečné svetlo. V hornine dnes tvoria mliečnobiele valčeky, na priečnom lome so špirálovitou kresbou. Riasové vápence sa tiež nazývajú litotamniové, alebo litavské vápence podľa pohoria Litavské vrchy (Leitha) v Rakúsku, kde sa v minulosti ťažili. Dnes sa ešte ťažia pri Neziderskom jazere v kameňo-

Bolma tuberculatum (D. Senko)

ly prášok. V kusoch hornín odvalených z pieskovcových lavíc možno nájsť mnoho odtlačkov a odliatkov jadier lastúrnikov a ulitníkov a zvyšky ich schránok.

Časté sú tu tiež polohy piesčitých riasových vápencov, miestami rozpadnutých na rôzne veľké bloky. Vápence vznikli zo súvislých porastov vápňitých rias - litotamnií, ktoré vytvárali v mori trsy podobné koralom. Patria medzi červené riasy. Takúto farbu majú ich stielky počas života, výstuž pletiva z uhlíčitanu vápenatého je biela. Na zelených riasových kobercoch žili vo vtedajšom mori drobné ulitníky,

me St. Margaretten, kde sa aj spracovávajú na zaujímavý dekoračný kameň. V minulosti ťažený riasový vápenec bol použitý ako obkladový materiál na mnohých budovách v Bratislave a vo Viedni.

Zo skamenelín lastúrnikov boli na Vrchnej hore okrem ustríc najčastejšie schránky a úlomky pekténov (hrebenatiek) a srdcoviek (*Cardium*). Ulitníky reprezentuje *Bolma meynardi* s mliečnobielymi viečkami pokrytými z plochej strany špirálovitou kresbou. Zaujímavá je aj vežičkovitá *Turritella* a *Ancilla*, pri ktorej posledný závit ulity obklopuje predchádzajúci.

Ustrica
Ostrea digitalina

Pieskovec vznikol stmelením piesku

Hemipristis serra (P. Holec) →

Ostrea
digitalina
(D. Senko)

Pecten aduncus (D. Senko)

Ostrea digitalina (D. Senko) →

Ostrea sp. (D. Senko)

Ostrea sp.
(D. Senko) ↓

Bohatý život bol počas mladších treťohôr určite aj na okolitej pevnine. Rástol tu ihličnato-listnatý les s borovicou, brezou, brestom, dubom. Vďaka teplému subtropickému podnebiu sa tu vyskytovali palmy, magnólie, cykasy, škoricovníky, gínka a sekvoje, žili tu primitívne kone a jelene, antilopy, nosorožce, mastodonty, opice a iné živočíchy.

Autor: Mária Bizubová

Ustrice chrániace sa spájaním pred morskými vlnami

Galeocerdo aduncus
(P. Holec)

Vzácne, ohrozené a chránené druhy rastlín

V stepných rastlinných spoločenstvách Vrchnej hory našlo svoje útočisko 22 ohrozených a vzácných druhov rastlín, ktoré sú uvedené v Červenom zozname rastlín a živočíchov Slovenska (Feráková et al. 2001) a 3 v Červenej knihe ohrozených a vzácných druhov rastlín SR a ČR (Čeřovský et al. 1999). Druhy sú v zozname zaradené do kategórií podľa stupňa ohrozenosti. Na Vrchnej hore rastie 10 druhov, ktoré sú

zákonom chránené podľa prílohy č. 5 k vyhláske MŽP SR č. 24/2003 Z. z.

Astra spišská (*Aster amelloides*)

Čelad': astrovité

Astra spišská zdobí svojimi 3 - 4 cm veľkými modro-fialovými kvetmi so žltým terčom stepné porasty na Vrchnej hore od leta až do jesene. Bohato olistená byl je v hornej časti rozkonárená s mnohými úbormi. Nekvitnúca byl sa dá ľahko pomýliť s nevädzovcom lúčnym (*Jacea*

Hmyzovník čmelovitý (I. Škodová)

pratensis). Hoci jej výskyt je na Slovensku pomerne hojný, patrí medzi menej ohrozené druhy (LR).

Hmyzovník čmelovitý (*Ophrys holosericea*)

Čelad': vstavačovité

Tento kriticky ohrozený, zriedkavý druh (kategória CRr) je skutočným klenotom územia. Patrí medzi zákonom chránené druhy, jeho spoločenská hodnota bola v zákone vyčíslená až na 5000 Sk za jednu rastlinu. Je uvedený aj v Červenej knihe ohrozených rastlín Slovenska. Hmyzovník je nenápadná rastlinka s byťou vy-

sokou 10 - 30 cm, ktorú je možné v trávnom poraste ľahko prehliadnuť. Kvitne v máji až júni. Prízemné listy sú podlhovasto vajcovité, špicaté, sivozelené. V strede byle sú len malé objímavé listy. Keď sa k nej skloníte, uvidíte nádherné kvety, veľké približne 2 cm, ktoré zostávajú z ružových zeleno žilkovaných okvetných lístkov a zo zamatovo chlpatého pysku hnedo-červenej farby s nádhernou žltou kresbou. Nezvyčajná podobnosť kvetného pysku hmyzovníkov s rôznymi druhmi hmyzu a inými článkonožcami bola inšpiráciou pri tvorbe názvov týchto rastlín. Vedci rozsiahlym štúdiom

Hmyzovník čmelovitý (I. Škodová)

zistili, že opelenie hmyzovníkov sprostredkávajú len samčekovia určitého druhu hmyzu, ktorí sa ľahnu asi o mesiac skôr ako samičky (Procházka & Velíšek 1983). Pysk hmyzovníka predstavuje „atrapu“ samičky. Samček, prilákaný nielen vzhľadom, ale i špecifickou vôňou, ktorá mu pripomína vytúženú polovičku, prileti na kvet a pritom sprostredkuje jeho opelenie. Cudzoopelivý hmyzovník čmelovitý je však pomerne málo plodný, na rastline často nedozrie žiadna alebo len jediná tobolka. Semienka sú

veľmi drobné, ale v jednej tobolke sa ich nachádzajú tisíce. Vývoj nového jedinca zo semienka až po kvitnúcu rastlinu je veľmi zložitý a trvá 4 až 5 rokov. Hmyzovník, podobne ako väčšina našich orchidejí, je viazaný na spoložitie so špecifickými druhmi húb, s vláknami prenikajúcimi do vnútra ich koreňov a slúžiacimi ako zdroj živín pre rastlinu (endotrofná mykoríza). Ak by sme presadili hmyzovník z miesta, kde sa prirodzene vyskytuje, na iné stanovište, v krátkom čase by nám uhynul, pretože nie sú vytvorené priaznivé podmienky pre hubu, ktorú k svojmu životu potrebuje. Na Slovensku je len

Horčičník konárstý (I. Škodová)

málo lokalít, kde sa hmyzovník čmelovitý vyskytuje, preto je mimoriadne dôležité toto jedinečné nálezisko zachovať.

Horčičník konárstý (*Erysimum diffusum*)

Čelad': kapustovité

Na obnaženom piesku rastie pomerne nenápadná dvojročná rastlina z čelade kapustovitých horčičník konárstý (*Erysimum diffusum*). Priamu byl má husto pokrytú dvojramennými vretenovitými chlpmi. Prízemné listy utvárajú

ružicu, sú stopkaté, čiarkovito kopijovité, celistvookrajové. Byľové listy sú sediace a čiarkovité. Sirovo žlté kvety sú usporiadané v hustom strapci. Semená sú hnedé šesule. Kvitne od júna do júla. Je zaradený medzi menej ohrozené druhy našej flóry (kategória LR).

Jasenec biely (*Dictamnus albus*)

Čeľad': rutovité

Svojou krásou a imponantným vzrastom spestruje začiatkom leta okraje krovín jasenece biely. Počas horúcich dní sa okolo jeho porastov

Jasenec biely (K. Hegedúsová)

šíri veľmi intenzívna škoricovo-citronová vôňa, ktorú spôsobuje veľké množstvo ľahko prchavého éterického oleja. Jeho krásu ale odporúčame obdivovať len z diaľky, trhanie spôsobuje alergické reakcie na pokožke a ak ste pristihnutí pri čine strážcom prírody, tak vám odľahčí peňaženku o 300 Sk za jednu rastlinu. Je to zákonom chránený a zraniteľný druh (VU).

Jazýčkovec jadranský (*Himantoglossum adriaticum*)

Čeľad': vstavačovité

Najexotickejšou orchideou na Slovensku je nesporné jazýčkovec jadranský (*Himantoglossum adriaticum*). Dosahuje výšku až 80 cm. Zelená byľ má niekedy v hornej časti červenkastý nádych. Listy sú podlhovasto kopijovité, horné dlho končíste. Prízemné listy v čase kvitnutia zasychajú. Súkvetie je riedke, zato s hojným počtom kvetov, niekedy ich môže byť aj 45. Okvetné lístky sú prilbovito sklonené, prilba je zelenobiela, na okraji ružová až purpurová, s pyskom v strede bielym, purpurovo škvrnitým a na okrajoch červenohnedým, vzácne aj olivo-

Jazýčkovec jadranský (B. Molnár, D. Senko)

vozeným, trojlaločným. Stredný lalok je nápadne dlhý, až 6 cm, na konci rozoklaný, bočné laloky majú dĺžku okolo 3 cm. Ostroha je pomerne krátka, len 2 - 3 mm dlhá.

Jazýčkovec je veľmi vzácny a kriticky ohrozený druh (CR) našej flóry. Jeho spoločenská hodnota je vyčíslená na 4000 sk. Zaradený je tiež do Červenej knihy ohrozených rastlín Slovenska. Táto atraktívna rastlina často dopláca na svoju krásu tým, že ju ľudia trhajú prípadne vykopávajú v snahe ozdobiť ním svoju záhradku. Jazýčkovec je však, tak ako aj ostatné

orchidei rastúce na Vrchnej hore, absolútne nepostovateľný vzhľadom na endomykorízu - súžitie s hubami, ktoré sú veľmi citlivé na akékoľvek zmeny vlastností pôdy.

Kavyl' Ivanov (*Stipa joanis*)

Čeľad': lipnicovité

Pri júnových vychádzkach nás upútajú porasty kavylá na južných a juhozápadných svahoch. Steblá vlniace sa v letnom vánku a lesknúce sa v posledných lúčoch slnka nám poskytujú nezabudnuteľný zážitok. Ľudovo sa tejto tráve hovorí aj „vlasý cára Ivana“. Kavyl' je ná-

Kavyl' Ivanov (B. Molnár)

padný svojimi až 35 cm dlhými chĺpkatými ošami. Keď semená dozrejú, uvoľnia sa z klasu a vietor ich rozveje po okolí. Zrná s ostrým hrotom sa zabodnú do zeme a čakajú na vhodné podmienky. Špirálovito stočená časť osiny sa vo vlhkom vzduchu začne tesne nad semenom odkrúcať a semienko sa pomaly zavrtáva do pôdy. Tento domyselný mechanizmus prispieva k úspešnému rozširovaniu rastliny. Kavyl' patrí medzi zraniteľné druhy flóry Slovenska (kategória VU).

Kavyl' pôvabný (*Stipa pulcherrima*)

Čeľad': lipnicovité

Na vrcholovej plošine je možné nájsť ďalší z rodu kavyl'ov, ktorý sa nevyskytuje v takom hojnom množstve. Odlišuje sa väčšími semenami a dlhšími ošami (až 50 cm). Je to zákonom chránený druh (800 Sk) a je zaradený medzi ohrozené rastliny (kategória EN).

Konvalinka voňavá (*Convallaria majalis*)

Čeľad': laliovité

Ak nie medzi najkrajšie, tak určite medzi najvoňavejšie májové kvety patrí konvalinka

Kosatec dvojfarebný (K. Hegedúsová)

voňavá. Má holú priamu byľ s dvoma kopijovitými listami. Mliečnobiele kvety vyrastajú v riedkom strapci s drobnými listeňmi a kvitnú od mája do júna. Plodom je červená bobuľa. Hoci konvalinka patrí medzi liečivé rastliny, celá je jedovatá a jedovatá je dokonca aj voda po kvetoch vo váze. Vďaka svojej intenzívnej vôni sa používala na výrobu šnupavého tabaku. Na Slovensku patrí medzi menej ohrozené druhy (kategória LR).

Kosatec dvojfarebný (*Iris variegata*)

Čelad: ľaliovité

Veľmi impozantnou bylinou je aj kosatec dvojfarebný (*Iris variegata*). Hrubý podzemok vytvára veľké kruhy s mečovitými, mierne kosákovito zakrivenými listami sýto zelenej farby. Listy na jeseň skoro odumierajú. Svoje druhové meno má podľa veľkých dvojfarebných bledo hnedo-fialovo žilkovaných kvetov, ktoré ho

Lalia-zlatohlavá (D. Senko)

zdobia od mája až do júna. Patrí medzi zraniteľné a zákonom chránené druhy našej flóry (kategória VU), odtrhnutie jednej rastliny by vás mohlo stať až 1100 Sk.

Lalia zlatohlavá (*Lilium martagon*)

Čelad: ľaliovité

Koncom júna určite neprehliadneme majestätnu ľaliu zlatohlavú. Je až 1 m vysoká. Prostredné listy na byli sú v praslenoch, v hornej časti prechádzajú do listeňov, z ktorých vyrastajú veľké purpurovočervené, tmavo škvrnité kvety, tvoriace niekoľkokvetný stravec. Okvetné lístky sú ohnuté dozadu a z kvetu vyčnieva 6 tyčínok s bliznou. Jej výskyt je však typický

pre lesné ekosystémy. Najčastejšie rastie v bučinách, roztrúsene tiež v dubo-hrabinách a sutinových lesoch. Na Vrchnej hore ju nájdeme na okrajoch krovin i na výhrevných svahoch. Patrí medzi menej ohrozené druhy (kategória LR).

Lan žltý pravý (*Linum flavum subsp. flavum*)

Čelad: ľanovité

Koncom júna zakvitnú južné a západné

Lan žltý (B. Ricziová)

výhrevné svahy žiarivo sfarbeným ľanom žltým. Patrí k menej ohrozeným taxónom (kategória LR). Oblubuje teplé stanovištia s vysychavými vápnitými pôdami. Je to trváca rastlina s drevnatejším rozkonáreným podzemkom, z ktorého vyrastajú početné byle vysoké 20 - 50 cm. Byl' je husto olistená kopijovitými, končistými listami, dlhými 2 - 3 cm. Korunné lupienky môžu merať až 2 cm, sú sýto žlté s červenými žilkami. Lokalita je významná najmä preto, že ľan tu vytvára veľmi bohaté populácie. V širšom okolí Vrchnej hory sa ľan žltý vyskytuje aj na Devinskej Kobyle, kde je zastúpený len zriedkavo, a to v xerothermných trávnatých porastoch (Feráková et. al 1997).

Plamienok priamy (*Clematis recta*)

Čelad: iskerníkovité

V júni začína kvitnúť aj plamienok priamy (*Clematis recta*). Je to trváca bylina s tuhou rozkonárenou byľou vysokou do 1 metra. Protistojné listy sú nepárno perovito zložené, lístky sú stopkaté, kopijovité a na báze rozšírené, na rube s riedkymi chlpkami. Bohaté vidlicovité súkvetie je zložené zo žltobielych kvetov, ktorým spravidla chýbajú korunné lupienky. Ich funkciu preberajú kališné lístky. Nápadné sú tyčinky žltej farby. Patrí medzi menej ohrozené druhy (kategória LR).

Veternica lesná (T. Čejka)**Veternica lesná (*Anemone sylvestris*)**

Čelad: iskerníkovité

Na jar zdobí stráne a okraje krovin veternica lesná (*Anemone sylvestris*). Jej 5 cm veľké biele kvety na dlhej plstnatej byli očarujú snáď každého. Tak ako všetky druhy čelade iskerníkovitých, aj veternica je jedovatá. Práve pre svoju krásu patrí medzi menej ohrozené druhy našej flóry (kategória LR).

Vstavač purpurový (*Orchis purpurea*)

Čelad: vstavačovité

Tento druh sa na Vrchnej hore vyskytuje len vzácne na okrajoch krovin. Oblubuje mierne zatienené miesta, je viazaný na vápnité pôdy. Patrí medzi zraniteľné druhy (kategória VU) a je zákonom chránený (1100 Sk). Je to jeden z najväčších vstavačov, aké rastú na Slovensku, meria 30 - 70 cm. Prízemné listy sú svetlo zelené, lesklé, dlhé až 15 cm. Súkvetie je bohaté, zložené z pomerne veľkých kvetov. Okvetné lístky sú približne 1 cm dlhé, zvonka tmavo hnedofialové s tmavšími bodkami a čiarkami, vnútri

Vstavač vojenský (I. Škodová)

zelenkastobiele. Pysk meria 1,5 - 2 cm, je belavý alebo svetlo červený s červenými bodkami.

Vstavač vojenský (*Orchis militaris*)

Čelad: vstavačovité

V máji sa môžeme na lokalite pokochať krásou ďalšej z divo rastúcich orchidej, ktorou je vstavač vojenský. Z hľadiska ohrozenosti patrí medzi zraniteľné druhy (kategória VU). Je zákonom chránený a jeho spoločenská hodnota bo-

la legislatívne stanovená na 1500 Sk za jedinca. Zaujme nielen bohatým súkvetím krásne sfarbených kvetov, ale i príjemnou vôňou, ktorej sa nevyrovná žiaden parfém. Rastliny sú vysoké 20 - 45 cm. Vajcovité, svetlo zelené listy sú nahlučené v dolnej polovici byle. Okvetné lístky sú sklonené a vytvárajú prilbu, podľa ktorej dostal svoje druhové meno. Prilba je z vonkajšej stany belavoružová, vo vnútri svetlo fialová s výraznými tmavšími žilkami. Pysk je svetlo červený s fialovočervenými bodkami. Podobne

Záza alsaská je zaradená medzi zraniteľné druhy (kategória VU). Je žltej alebo červenkastej farby, kvety sú žltkasté, na pysku fialovo žilkované. Cudzopasí na smldníku (*Peucedanum*) prípadne na iných rastlinách z čelade mrkovité (*Apiaceae*).

Záza väčšia (*Orobanche elatior*)

Čelad': zárazovité

Cudzopasí na rastlinách rodu nevädza (*Centaurea*), prípadne na iných rodoch z čelade

Záza - nezelená cudzopasná rastlina (K. Hegedúšová)

ako predchádzajúci druh je vstavač vojenský viazaný na spolužitie s hubami. Rastie najmä na južných, západných a severovýchodných svahoch Vrchnej hory.

Záza alsaská (*Orobanche alsatica*)

Čelad': zárazovité

Zárazy sú nezelené rastliny, ktoré parazitujú na koreňoch iných rastlín. Jednotlivé druhy sú si navzájom veľmi podobné a veľmi ťažko sa rozlišujú. Majú drobné striedavé šupinovité listy, kvety sú vo všestranných vrcholových klasoch. Na Vrchnej hore sa vyskytujú len ojedinele.

astrovité (*Asteraceae*) a tiež na žltuške (*Thalictrum*). Je žltej až červenkastej farby. Patrí k menej ohrozeným druhom (kategória LR).

Záza útla (*Orobanche gracilis*)

Čelad': zárazovité

Cudzopasí na bôbových rastlinách, predovšetkým na ľadenci rožkatom (*Lotus corniculatus*). Z hľadiska ohrozenosti je považovaná za ohrozený druh (kategória EN) a je zákonom chránená. Cena za jeden kus je stanovená na 1100 Sk. Druh je uvedený aj v Červenej knihe ohrozených rastlín Slovenska.

Zárazovec purpurový (*Phellipanche purpurea*)

Čelad': zárazovité

Celá rastlina má sivastú až modrastú farbu, kvety sú modrofialové, tmavo fialovo žilkované. Jej hostiteľom, ktorý jej dodáva potrebné živiny, je rebríček (*Achillea*) alebo palina (*Artemisia*).

jených porastoch a na obnažených miestach. Vhodné podmienky pre svoju existenciu má na piesočnatých odkryvoch juhozápadného svahu. Je podobná klinčekom, kvietky sú drobné, bledoružové s tmavšími žilkami. Vysoká je 10 až 40 cm, rastie v trsoch. Je zaradená medzi menej ohrozené druhy (kategória VU).

Vegetácia pieskov na južnom svahu (K. Hegedúšová)

Zvonček bolonský (*Campanula bononiensis*)

Čelad': zvončekovité

Zvonček bolonský (*Campanula bononiensis*) je vysoký až 1 m. Byle sú od polovice husto posiate výraznými bledomodrofialovými kvetmi, vyrastajúcimi z pazúch listeňov a utvárajúcimi jednoduchý stravec. Kvitne od júla do septembra. Patrí medzi menej ohrozené druhy našej flóry (kategória LR).

Tunika lomikameňovitá (*Petrohragia saxifraga*)

Čelad': silenkovité

Je to nenápadná rastlinka obľubujúca suché piesočnaté biotopy. Rastie v riedkych nezapo-

Teplomilné rastlinné spoločenstvá Vrchnej hory

Hodnota a významnosť celej lokality spočíva najmä vo výskyte vzácných a ohrozených druhov rastlín a živočíchov. Z hľadiska ochrany prírody sú veľmi cenné travinnobylinné a krovinné teplomilné rastlinné spoločenstvá, ktoré tvoria v území pestrú mozaiku.

Vegetácia na pieskových odkryvoch

Na juhozápadnom svahu na strmších miestach vznikli neustálou eróziou piesčitého substrátu plochy, na ktorých rastie len veľmi riedka

vegetácia. Obnažený piesok bez výraznejšej vrstvy humusu veľmi ľahko podlieha erózii, rýchlo sa vysušuje a prehrieva. Takéto náročné existenčné podmienky znáša len niekoľko druhov rastlín. Patria k nim viaceré jednorôčné a dvojročné byliny, ktoré uprednostňujú odkryté stanovišťa pred zapojenými porastami. Slanobyl' draslomilná ruská (*Salsola kali* subsp. *ruthenica*) je šedozelená pichľavá rastlina, rastúca najmä na piesčinách a slaniskách. Okrem slanobyle sa na odkrytom piesku vyskytujú aj tunika lomikameňovitá (*Petrorhagia saxifraga*) a tunika prerastená (*Petrorhagia prolifera*) s drobný-

Oman mečolistý (B. Molnár)

mi bledo ružovými kvietkami, žltokvitnúce druhy horčičník konáristý (*Erysimum diffusum*), ľaničník maloplodý (*Camelina microcarpa*), skoro na jar kvitnúca tarica kopcová (*Alyssum montanum*) a fialovoruzová dušovka roľná (*Acinos arvensis*). Nezapojený porast vytvára vhodné podmienky pre nástup burinných ruderalných druhov ako je rezeda žltá (*Reseda lutea*) a stoklas strechový (*Bromus tectorum*). Z okolitých porastov na piesčité svah preniká kavyľ Ivanov (*Stipa joanis*).

Porasty s omanom mečolistým

Tam, kde sa na pieskovom podloží vytvorila plytká pôda s tenkou vrstvou nerozloženého humusu, sú vhodné podmienky pre rast viacerých druhov rastlín a pre vznik zapojenejšieho porastu. Skoro na jar sa tu objavia snehovo biele kvety veternice lesnej (*Anemone sylvestris*). V lete je prevládajúcim druhom astrovitá rastlina oman mečolistý (*Inula ensifolia*), ktorý v júli vytvára na Vrchnej hore výrazný žltý aspekt. V záplave žltých kvetov žiaria cyklámenovo-ružové kvety horčinky väčšej (*Polygala major*), zamatové žltobiele kvetné hlávky bôľhoja le-

kárskeho (*Anthyllis vulneraria*), drobulínke belavé kvietky marinky psej (*Asperula cynanchica*), či sýto modré zvončeky kľbkaté (*Campanula glomerata*). Na zemi sú rozprestreté husté koberec dúšky vajcovitej (*Thymus pulegioides*), ktorá sýti vzduch príjemnou citrónovou vôňou. Veľké okoliky rebrice pyrenejskej (*Libanotis pyrenaica*) a smldníka alsaského (*Peucedanum alsaticum*) poskytujú lahodný nektár motýľom a inému hmyzu, ktorý s hlasným bzúčaním do- tvára atmosféru horúceho letného dňa. Z veľ-

kého množstva rastlinných druhov, ktoré v tomto spoločenstve rastú, spomeňme ešte vysoké byle nevädznika hlaváčovitého (*Colymbada scabiosa*) a rimbaby chocholíkatej (*Pyrethrum corymbosum*). Z tráv sa vyskytujú najmä druhy kostrava žliabkatá (*Festuca rupicola*) a mrvica peristá (*Brachypodium pinnatum*).

Návštevníci môžu takéto porasty vidieť prevažne na západne, juhozápadne a severovýchodne orientovaných svahoch Vrchnej hory a na okrajoch vrcholovej plošiny.

Porast kavyľa Ivanovho (B. Ricziová)

Porasty s kavyľom Ivanovým

Výslnné južné, juhozápadné a západné stráne sú ideálnym biotopom pre porast dekoratívnej trávy kavyľa Ivanovho. Na miestach, kde sa na piesčitom substráte vytvorila väčšia vrstva pôdy a humusu, vytvárajú trsy kavyľa hustý koberec. Počas kvitnutia jednotlivých druhov sa od jari do jesene striedajú viaceré farebné aspekty. Koncom mája a v júni sa svahy belejú od početných kvietkov jagavky konáristej (*Anthericum ramosum*). Má úzke trávovité

dlhé listy a rozvetvené súkvetie s kvetmi veľkými až 2,5 cm. Biele jagavky vystrieda zlato-žltá farba lanu žltého. V čase kvitnutia kavyľa sa všade vlnia stebľa s dlhými bielostriebristými chĺpkatými osinami. Svojou výškou a mohutnosťou neunikne pozornosti divozel kukučkovitý (*Verbascum lychnitis*), ktorého byle môžu merať až 1,5 m. Kvety v rozvetvenej ihlanovitej metli- ne sú svetlo žlté s veľkosťou 1 - 2 cm. V júli rozkvitnú drobnými zlatožltými kvetmi zlato- vlásky obyčajnej (*Crinittina linosyris*). Sú vysoké 20 - 50 cm s množstvom hustých čiarkovitých

jednožilových listov. Omamne voňajúce fialovoruzové kvety pamajoránu obyčajného (*Origanum vulgare*) a červenofialové kvety nevädznika hlaváčovitého (*Colymbada scabiosa*) dokresľujú pestrú nádheru celého porastu. Koncom leta preberie žezlo fialovomodrá farba astry spišskej (*Aster amelloides*).

Vegetácia teplomilných lemov

Teplomilné lemy pokrývajú pomerne veľkú časť vrcholovej plošiny. Tvoria ekotónový pre-

chod medzi teplomilnými krovínami a travnobylinnými porastami, čo sa odráža v pestrej floristickej skladbe. Celkový vzhľad spoločenstva ovplyvňuje hojný výskyt pakosta krvavého (*Geranium sanguineum*), tvoriaceho od polovice mája do konca septembra takmer jednoliaty koberec veľkých karmínovočervených kvetov. Nápadnou červenou farbou sa pýšia aj listy, podľa ktorých dostal pakost svoje druhové meno.

Jar je pre lemy charakteristická hojným výskytom veternice lesnej (*Anemone sylvestris*). Bohatý letný aspekt s drobnými bielymi kvetmi vytvára jagavka konáristá (*Anthericum ramo-*

Nevädza Triumfettova (R. Škoda)

sum). Viaže sa na vápence a dolomity s plytkými pôdami. Na vrcholovej plošine ale i na snežných svahoch hojne rastie jahoda trávnicová (*Fragaria viridis*) a ak sem zavítate v správny čas, určite si pochutnáte na sladkých „drúzgavoch“.

Nápadné veľké žltohnedé kvety kosatca dvojfarebného (*Iris variegata*) sú skutočnou ozdobou lokality. Krásou svojich fialových kvetov nezaostáva ani astra spišská (*Aster amelloides*), kvitnúca od júla až do októbra. Modrými

kvetmi sa môže pýšiť aj nevädza Triumfettova (*Cyanus triumfetti*), obľubujúca miesta na prechode do teplomilných krovín.

Miestami, a to najmä na vrcholovej plošine, prevažuje smldník jelení (*Peucedanum cervaria*), tvoriaci samostatné spoločenstvo. Je to mrkvovitá rastlina s početnými okolíkmi, vysoká až 50 cm. Na prvý pohľad už z diaľky zaujmú nezvyčajne vysoké byle zvončeka bolonského (*Campanula bononiensis*), ktoré merajú až 1 m. Z tráv je hojná kostrava žliabkatá (*Festuca rupicola*) a mrvica peristá (*Brachypodium pinnatum*).

Vika tenkolistá (R. Škoda)

Vegetácia teplomilných krovín

Teplomilné kroviny nachádzajú svoj domov na teplých a snežných miestach vrcholovej plošiny a miernych svahov, tam, kde sa stretávajú lúky, vegetácia teplomilných lemov a zvyšky lesa. Oko turistu aj milovníka prírody upútajú zväčša na jar v čase kvitnutie a pestrofarebnou krásou plodov či listov na jeseň.

Najčastejšie sa stretne s rodom slivka (*Prunus*) a čerešňa (*Cerasus*), ktorých zástupcom je predovšetkým slivka trnková (*Prunus spinosa*),

čerešňa krovitá (*Cerasus fruticosa*) a čerešňa zvláštna (*C. x eminens*) - kríženec čerešne krovitej a č. višňovej (*C. vulgaris*). Pomerne hojne sa tiež vyskytuje svíb krvavý (*Swida sanguinea*), rešetliak prečisťujúci (*Rhamnus catharticus*), hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*) a lieska obyčajná (*Corylus avellana*).

Slivka trnková (*Prunus spinosa*), ľudovo nazývaná trnka, vytvára ťažko priechodné, pichlavé a husté kroviny. Málokto však vie, že jej trne sú vlastne premenené konáriky. Úžitok prinášajú čiernomodré plody, guľovité kôstkovice, ktoré sú bohatým zdrojom vitamínu C a ich trp-

Ruža šípová (R. Škoda)

ko-sladká chuť vynikne po prvých mrazíkoch.

Zriedkavejšie sa môžeme stretnúť s čerešňou krovitou (*Cerasus fruticosa*), ktorú s istotou od trnky odlíši len skúsené oko botanika. Jej voňavé biele kvietky rastú v 2 až 5-kvetých okolíkoch na 3 cm dlhých stopkách a jedlé plody výraznej trpkokyslej chuti sú tmavočervenej farby.

Purpurovo sfarbenými lesklými prútovitými konármi, siahajúcimi do výšky 3 m, nás upúta svíb krvavý (*Swida sanguinea*). Jeho veľké mliečno-

biele súkvetia rozkvitajú až po olistení na rozdiel od drieňa obyčajného (*Cornus mas*), s ktorým si ho môžeme po odkvitnutí vzhľadom na veľkú podobnosť listov pomyliť. Drobné súkvetia drieňa sú žltej farby a objavujú sa už v marci, ešte pred listami ako prví poslovia jari.

Husté koruny krov poskytujú len málo svetla bylinám. V porovnaní s okolitými lúkami sa v krovínach hojnejšie vyskytujú mrvica peristá (*Brachypodium pinnatum*), fialka srstnatá (*Viola hirta*), luskáč lekársky (*Vincetoxicum hirsutaria*) a byliny obľubujúce väčšie množstvo dusika v pôde, napríklad kuklík mestský

(*Geum urbanum*) a lipkavec obyčajný (*Galium aparine*). V máji rozkvitá kokorík voňavý (*Polygonatum odoratum*). Rúrkovité kvety sú biele s jemnou vôňou. Listy sú veľmi podobné konvalinke. Je to liečivá a zároveň aj jedovatá rastlina. Čiernomodré plody - bobule môžu zapríčinať pomerne vážne otravy.

Veľmi dekoratívnymi druhmi sú jasenec biely (*Dictamnus albus*), konvalinka voňavá (*Convallaria majalis*), plamienok priamy (*Clematis recta*) a ľalia zlatohlavá (*Lilium martagon*).

Zoznam druhov cievnatých rastlín, ktoré sa vyskytujú na Vrchnej hore

slovenský názov	nemecký názov	latinský názov	čelad'
agát biely	Robinie	Robinia pseudoacacia	bôbovité
arábka chlpatá	Rauhhaarige Gänsekresse	Arabis hirsuta	kapustovité
arábka strmobýľová	Kahle Gänsekresse	Arabis glabra	kapustovité
astra spišská	Berg-Aster	Aster amelloides	astrovité
balota čierna	Schwarznessel	Ballota nigra	hluchavkovité
baza čierna	Schwarzer Holunder	Sambucus nigra	zemolezovité
bedrovník lomikameňový	Kleine Pimpinelle	Pimpinella saxifraga	mrkvovité
betonika lekárska	Gemeine Betonie	Betonica officinalis	hluchavkovité
boľševník borščový	Wiesen-Bärenklau	Heracleum sphondylium	mrkvovité
bóľhoj lekársky	Gemeiner Wundklee	Anthyllis vulneraria	bôbovité
brest hrabolitý	Feld Ulme	Ulmus minor	breštovité
bršlen európsky	Europäisches Pfaffenhütchen	Euonymus europaeus	bršlenovité
cesnačka lekárska	Knoblauchsrauke	Alliaria petiolata	kapustovité
cesnak člnkovitý	Gekielter-Lauch	Allium carinatum	ľaliovité
cesnak planý	Gemüse-Lauch	Allium oleraceum	ľaliovité
čerešňa krovitá	Steppen-Kirsche	Cerasus fruticosa	ružovité
čerešňa vtáčia	SüßKirsche	Cerasus avium	ružovité
čerešňa zvláštna	Kirsche	Cerasus x eminens	ružovité
čermel' hájny	Hain Wachtelweiz	Melampyrum nemorosum	krtičníkovité
čistec rovný	Aufrechter Ziest	Stachys recta	hluchavkovité
ďatelina horská	Berg Klee	Trifolium montanum	bôbovité
ďatelina lúčna	Rot Klee	Trifolium pratense	bôbovité
ďatelina ohnutá	Zickzack Klee	Trifolium flexuosum	bôbovité
chlpánik Bauhinov	Ungarisches Habichtskraut	Pilosella bauiinii	čakankovité
chlpánik obyčajný	Kleines Habichtskraut	Pilosella officinarum	čakankovité
chondrilla prútnatá	Großer Knorpellattich	Chondrilla juncea	čakankovité
chrastavec Kitaiblov	Witwenblume	Knautia kitaibelii	štetkovité
chrastavec roľný	Acker-Witwenblume	Knautia arvensis	štetkovité
divozel Chaixov rakúsky	Königskerze	Verbascum chaixii ssp. austriacum	krtičníkovité
divozel kukučkovitý	Mehlige Königskerze	Verbascum lychnitis	krtičníkovité
drač obyčajný	Berberitze	Berberis vulgaris	dračovité
dub plstnatý	Flaum Eiche	Quercus pubescens	bukovité
dub zimný	Trauben Eiche	Quercus petraea	bukovité
dúška vajcovitá	Gemeiner Thymian	Thymus pulegioides	hluchavkovité
dušovka roľná	Gemeiner-Steinquendel	Acinos arvensis	hluchavkovité
fialka srstnatá	Rauhhaar Veilchen	Viola hirta	fialkovité
fúzatka prstnatá	Bartgras	Botriochloa ischaemum	lipnicovité
hadinec obyčajný	Gemeiner Natternkopf	Echium vulgare	borákovité
hlaváč sivastý	Graue Skabiose	Scabiosa canescens	štetkovité
hlaváč žltkastý	Gelbe Skabiose	Scabiosa ochroleuca	štetkovité
hloh jednosemenný	Eingrifflicher Weißdorn	Crataegus monogyna	ružovité
hloh obyčajný	Zweigrifflicher Weißdorn	Crataegus laevigata	ružovité
hmyzovník čmelovitý	Hummel Ragwurz	Ophrys holoserica	vstavačovité
horčičník konárstý	Acker	Erysimum diffusum	kapustovité
horčik jastrabnikovitý	Gemeines Bitterkraut	Picris hieracioides	čakankovité
horčinka väčšia	Kreuzblümchen	Polygala major	horčinkovité
hrachor lesný	Wald Platterbse	Lathyrus sylvestris	bôbovité
hrdobarka obyčajná	Edel Gamander	Teucrium chamaedrys	hluchavkovité
hrúška planá	Wild Birne	Pyrus pyrastr	ružovité
ihlica trnitá	Dornige Hauhechel	Ononis spinosa	bôbovité
iskerník mnohokvetý	Vielblütiger Hahnenfuß	Ranunculus polyanthemos	iskerníkovité
jabloň domáca	Kultur Apfel	Malus domestica	ružovité
jagavka konárstá	Ästige Grasllilie	Anthericum ramosum	ľaliovité
jahoda trávnicová	Knack-Erdbeere	Fragaria viridis	ružovité
jasenec biely	Diptam	Dictamnus albus	rutovité
jastrabník savojský	Savoyer Habichtskraut	Hieracium sabaudum	čakankovité
javor poľný	Feld-Ahorn, Maßholder	Acer campestre	javorovité
jazyčkovec jadranský	Bocks-Riemenzunge	Himantoglossum adriaticum	vstavačovité
kavyľ Ivanov	Grauscheidiges Federgras	Stipa joannis	lipnicovité
kavyľ pôvabný	Gelbscheidiges Federgras	Stipa pulcherrima	lipnicovité
klinček Pontederov	Kartäuser-Nelke	Dianthus ponederae	silenkovité

slovenský názov	nemecký názov	latinský názov	čelad'
kokorík voňavý	Duftende Weißwurz	Polygonatum odoratum	ľaliovité
komonica lekárska	Echter Steinklee	Mellilotus officinalis	bôbovité
konvalinka voňavá	Maiglöckchen	Convallaria majalis	ľaliovité
kosáčik obyčajný	Gemeine Sichelmoehre	Falcaria vulgaris	mrkvovité
kosatec dvojfarebný	Bunte Schwertlilie	Iris variegata	kosatcovité
kostrava červená	Rot-Schwingel	Festuca rubra	lipnicovité
kostrava žliabkatá	Furchen-Schwingel	Festuca rupicola	lipnicovité
kozinec cícerovitý	Kicher-Tragant	Astragalus cicer	bôbovité
kozinec sladkolistý	Bärenschote	Astragalus glycyphyllos	bôbovité
kozobrača východná	Orientalischer Bocksbart	Tragopogon orientalis	čakankovité
krasovlas obyčajný	Golddistel	Carlina vulgaris	astrovité
krkoška hluznatá	Rüben-Kälberkopf	Chaerophyllum bulbosum	mrkvovité
kuklik mestský	Echte Nelkenwurz	Geum urbanum	ružovité
kravec menší	Kleiner Wiesenknopf	Sanguisorba minor	ružovité
ladenec rožkatý	Gemeiner Hornklee	Lotus corniculatus	bôbovité
ľalia zlatohlavá	Türkenbund Lilie	Lilium martagon	ľaliovité
ľan prečistujúci	Purgier Lein	Linum catharticum	ľanovité
ľan žltý	Gelber Lein	Linum flavum	ľanovité
ľaničnik maloploďný	Kleinfrüchtiger Leindotter	Camelina microcarpa	kapustovité
ľanolístnik prostredný	Mittleres Vermeinkraut	Thesium linophyllum	santalovité
lieska obyčajná	Gemeine Hasel	Corylus avellana	lieskovité
lipkavec obyčajný	Kletten-Labkraut	Galium aparine	marenovité
lipkavec syridľový	Echtes Labkraut	Galium verum	marenovité
lipkavec vzpriamený	Labkraut	Galium album	marenovité
lipnica lúčna	Wiesen Rispengras	Poa pratensis	lipnicovité
lipnica stlačená	Platthalm Rispengras	Poa compressa	lipnicovité
lipnica úzkolistá	Rispengras	Poa angustifolia	lipnicovité
ľubovník bodkovaný	Tüpfel-Hartheu	Hypericum perforatum	ľubovníkovité
lucerna ďatelinová	Hopfenklee	Medicago lupulina	bôbovité
lucerna kosákovitá	Sichel Luzerne	Medicago falcata	bôbovité
luskáč lekársky	Weißer Schwalbenwurz	Vincetoxicum hircundinaria	glebovkovité
margaréta biela	Wiesen Margerite	Leucanthemum vulgare	astrovité
marinka psia	Hügel-Meier	Asperula cynanchica	marenovité
mednička sedmohradská	Siebenbürger Perlgras	Melica transilvanica	lipnicovité
mliečnik chvojkový	Zypressen Wolfsmilch	Tithymalus cyparissias	prýštecovité
mrvica peristá	Fieder-Zwenke	Brachypodium pinnatum	lipnicovité
nevädzka Triumfettova	Filz-Flockenblume	Cyanus triumfettii	astrovité
nevädzka porýnska	Rispen-Flockenblume	Acosta rhenana	astrovité
nevädzník hlaváčovitý	Skabiosen-Flockenblume	Colymbada scabiosa	astrovité
nevädzovec lúčny	Wiesen-Flockenblume	Jacea pratensis	astrovité
oman mečolistý	Schwertblättriger Alant	Inula ensifolia	astrovité
ometlina štihla	Zierliches Schillergras	Koeleria macrantha	lipnicovité
ostrica Micheliho	Segge	Carex michelii	šachorovité
ostrica sivá	Blaugrüne Segge	Carex flacca	šachorovité
ovsica páperistá	Flaumiger Wiesenhafer	Avena pubescens	lipnicovité
ovsík obyčajný	Glatthafer	Arrhenatherum elatius	lipnicovité
pakost krvavý	Blut-Storchschnabel	Geranium sanguineum	pakostovité
pakost smrdľavý	Stinkender Storchschnabel	Geranium robertianum	pakostovité
palina poľná	Feld-Beifuß	Arenaria campestris	astrovité
pamajorán obyčajný	Gemeiner Dost	Origanum vulgare	hluchavkovité
paštrnák siaty	Pastinak	Pastinaca sativa	mrkvovité
piesočnica dúškolistá	Quendel-Sandkraut	Arenaria serpyllifolia	silenkovité
plamienok plotný	Gemeine Waldrebe	Clematis vitalba	iskerníkovité
plamienok priamy	Aufrechte Waldrebe	Clematis recta	iskerníkovité
pohánkovec ovijavý	Gemeiner Windenknöterich	Fallopia convolvulus	prvosienkovité
prvosienka jarná	Wiesen Schlüsselblume	Primula veris	prvosienkovité
púpavec srstnatý	Steihaariger Löwenzahn	Leontodon hispidus	čakankovité
pýr plazivý	Gemeine Quecke	Elytrigia repens	lipnicovité
pýr sivý	Graugrüne Quecke	Elytrigia intermedia	lipnicovité
ranostajovec pestrý	Bunte Kronwicke	Securigera varia	bôbovité
rebrica pyrenejská	Berg Heilwurz	Libanotis pyrenaica	mrkvovité

slovenský názov	nemecký názov	latinský názov	čelad'
rebriček kopcový	Schafgarbe	Achillea collina	astrovité
rebriček obyčajný	Gemenine Schafgarba	Achillea millefolium	astrovité
repík lekársky	Klainer Odermennig	Agrimonia eupatoria	ružovité
rešetliak prečisťujúci	Purgier Kreuzdorn	Rhamnus catharticus	rešetliakovité
rezeda žltá	Gelbe Resede	Reseda lutea	rezedovité
reznačka laločnatá	Gemeines Knaulgras	Dactylis glomerata	lipnicovité
reznačka hájna	Wald-Knaulgras	Dactylis polygama	lipnicovité
rimbaba chocholikatá	Ebensträußige Margerite	Pyrethrum corymbosum	astrovité
rozchodníkovec najväčší	Große Fetthenne	Hylotelephium maximum	tučnolistovité
ruža šípová	Hunds Rose	Rosa canina agg.	ružovité
sezel sivý	Sesel	Seseli osseum	mrkvovité
silienka biela pravá	Weißer Lichtnelke	Silene latifolia ssp. alba	silenkovité
silienka obyčajná	Gemeines Leimkraut	Silene vulgaris	silenkovité
silienka ovisnutá	Nickendes Leimkraut	Silene nutans	silenkovité
skorocel kopijovitý	Spitz Wegerich	Plantago lanceolata	skorocelovité
skorocel prostredný	Mittel Wegerich	Plantago media	skorocelovité
slanobyl drasnomilná ruská	Kali Salzkraut	Salsola kali	mrľikovité
slivka trnková	Schlehe	Prunus spinosa	ružovité
smdlík alsaský	Elsässer Haarstrang	Peucedanum alsaticum	mrkvovité
smdlík jelení	Hirschwurz	Peucedanum cervaria	mrkvovité
smlz kroviskový	Land-Reitgras	Calamagrostis epigejos	lipnicovité
stoklas jalový	Taube Trespe	Bromus sterilis	lipnicovité
stoklas vzpriamený	Aufrechte Trespe	Bromus erectus	lipnicovité
svib krvavý	Blutroter Hartriegel	Swida sanguinea	drieňovité
šalátovka múrová	Mauerlattich	Mycelis muralis	čakankovité
šalvia lúčna	Wiesen Salbei	Salvia pratensis	hluchavkovité
štrkáč menší	Kleiner Klappertopf	Rhinanthus minor	krtičníkovité
tarica kopcová	Berg-Steinkraut	Alyssum montanum	kapustovité
tomka voňavá	Gemeines Ruchgras	Anthoxanthum odoratum	lipnicovité
truslica prostredná	Zittergras	Briza media	lipnicovité
tunika lomikameňovitá	Felsennelke	Petrorhagia saxifraga	silenkovité
turica ostrá	Scharfes Berufkraut	Erigeron acris	astrovité
valeriána lekárska	Echter Baldrian	Valeriana officinalis agg.	valérianovité
veronika hrdobarkovitá	Großer Ehrenpreis	Veronica teucrium	krtičníkovité
veronika obyčajná	Gamander Ehrenpreis	Veronica chamaedrys	krtičníkovité
veternica lesná	Großes Windröschen	Anemone sylvestris	iskerníkovité
vika tenkolistá	Schmalblättrige Vogel	Vicia tenuifolia	bôbovité
viníč hroznorodý	Echter Weinstock	Vitis vinifera	viníčovité
vstavač purpurový	Purpur-Knabenkraut	Orchis purpurea	vstavačovité
vstavač vojenský	Helm-Knabenkraut	Orchis militaris	vstavačovité
zanováť nízka	Kopf-Zwerffinster	Chamaecytisus supinus	bôbovité
záraza alsaská	Elsässer Sommerwurz	Orobanche alsatica	zárazovité
záraza útlá	Zierliche Sommerwurz	Orobanche gracilis	zárazovité
záraza väčšia	Große Sommerwurz	Orobanche elatior	zárazovité
zárazovec purpurový	Purpur Sommerwurz	Phelipanche purpurea	zárazovité
zlatobyl obyčajná	Gemeine Goldrute	Solidago virgaurea	astrovité
zlatovlások obyčajný	Goldhaar-Aster	Crinetina linosyris	astrovité
zob vtáčí	Gemeiner Liguster	Ligustrum vulgare	olivovité
zúbkokvet žltý	Gelber Zahntrost	Ornithoglossum luteum	krtičníkovité
zvonček bolonský	Bologneser Glockenblume	Campanula bononiensis	zvončekovité
zvonček broskyňolistý	Pfirsichblättrige Glockenblume	Campanula persicifolia	zvončekovité
zvonček kľbkatý	Knäuel-Glockenblume	Campanula glomerata	zvončekovité
zvonček pňhlavolistý	Nesselblättrige Glockenblume	Campanula trachelium	zvončekovité

Autori: Iveta Škodová, Katarína Hegedúšová

Kosatec dvojfarebný (K. Hegedúšová)

Kosatec dvojfarebný (D. Senko)

Jasenec biely (B. Molnár)

Hmyzovník čmelovitý (B. Molnár, D. Senko)

Jazýčkovec jadranský (B. Molnár, D. Senko)

Plamienok priamy (K. Hegedúšová)

Kavyľ Ivanov (B. Molnár, D. Senko)

Vetrnica lesná (T. Čejka)

Fauna Vrchnej hory

Ekologické podmienky Vrchnej hory sú výsledkom nielen základných makroklimatických ukazovateľov, ale najmä osobitého a špecifického postavenia lokality v krajine. Tu niekde doznieva vplyv Panónie, predovšetkým prostredníctvom Borskej nížiny. Na druhej strane je príznačné aj pôsobenie montánneho prostredia v rámci karpatského systému. A tak, podobne ako na len pár kilometrov vzdialenej Devínskej Kobyle, sa aj na Vrchnej hore formuje fau-

Stepník červený (D. Senko)

na, v ktorej k najmarkantnejším patria teplomilné elementy v kombinácii s lesnými karpatskými druhmi. Na výskum vybraných skupín bezstavovcov Vrchnej hory sa v minulosti zamerali napr. Majzlan (2000).

Ku vzácnym heliofilným (svetlomilným) a xerotermofilným (sucho-teplomilným) zástupcom fauny patrí aj nápadný pavúk stepník červený (*Eresus cinnaberinus*), ktorého samičky sa počas dňa ukrývajú v až 10 cm dlhých podzemných no-

rách. Nápadné červeno-čierne sfarbenie samčeka je len sotva prehliadnuteľné. Okrem pavúkov možno ku významným predátorom zaradiť aj chránenu modlivku zelenú (*Mantis religiosa*). Samička znáša oplodnené vajíčka v špeciálnych kokónoch (ootékach) na travinnú vegetáciu. Krátko po vyliahnutí sa mladé modlivky rozptyľujú po okolí, aby obratne ulovili zatiaľ len menšie bezstavovce. V dospelosti sa však korisťou stávajú aj väčšie druhy, napr. výrazne suchomilný koník modrokřídlý (*Oedipoda coerulescens*). V pokoji vďaka

Modlivka zelená (D. Senko)

kryptickému (ochrannému) sfarbeniu takmer splyva s okolím, po vyrušení náhle odlieta vystavujúc belasé zadné krídla. Pozornému oku neunikne ani všade prítomná jasienka spevavá (*Oecanthus pellucens*), ktorá sa v podvečerných hodinách ozýva nápadnou striduláciou. Samička kladie vajíčka najmä do stoniek vinnej révy, ktorej porasty dominujú v nižších častiach lokality. Na výnimočnosť lokality poukazuje aj 204 zaznamenaných druhov chrobákov (*Cole-*

optera). Z nich preferuje xerothermné formy aj drobný *Staphylinus ophthalmicus*. Neodmysliteľnou súčasťou fauny Vrchnej hory sú početné mäkkýše (*Mollusca*), motýle (*Lepidoptera*), blanokřídlavce (*Hymenoptera*), sieťokřídlavce (*Neuroptera*), či dvojkrídlovce (*Diptera*).

Prilahlé lesné ekosystémy a ich prechodnú zónu (ekotón) obývajú druhy vlhkomilnejšie a tieňomilnejšie, z pavúkov napr. *Histopoma torpida* alebo *Coelotes longispina*. K pozoruhodným chrobákom, ktoré na okraj lesa preniknú z viac zatienených

pred predátormi spomedzi hadov. Užovka hladká (*Coronella asutriaca*) sa dokáže pohybovať skutočne rýchlo a okrem jašteríc ľahko uloví aj žaby či menšie cicavce.

Úkryty však pre mnohé druhy živočíchov viac poskytuje krovinný lem v nižších častiach lokality. Zahniezdíť tu môže napríklad penica jarabá (*Sylvia nisoria*), rovnako aj strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*). Naopak medzi kameňmi si hniezdo z trávy, korienkov a listov buduje skalariik sivý (*Oenanthe oenanthe*), ktorý sa živí hmyzom. Napokon na pôdnom substráte za-

Jašterica - zelená (D. Senko)

ných biotopov možno zaradiť aj bystrušku *Carabus ullrichi*.

Slnku exponované svahy Vrchnej hory lákajú mnohé druhy teplomilných stavovcov. Skvostom nesporne ostáva chránená jašterica zelená (*Lacerta viridis*). Najmä počas letných dní sa výrazne do zelena sfarbené samce nehybne vyhrievajú na vyčnievajúcich skalách a kameňoch. Pri vyrušení však bleskurýchlo unikajú do bezpečia. No ani takáto stratégia ich vždy neuchráni

hniezdi aj pŕhlaviar červenohlavý (*Saxicola torquata*), ktorý je typickým obyvateľom xerothermov nižších polôh až predhorí.

Autori: Peter Fedor, Oto Majzlan

Návrh na ochranu ohrozených druhov motýľov na lokalite Vrchná hora

Na lokalite sa vyskytuje niekoľko jedinečných druhov motýľov ohrozených v celej Európe. Dva druhy, ohniváček veľký a priadkovec trnkový, sú zaradené do zoznamu celoeurópsky významných a ohrozených živočíchov Natura 2000. Pre zachovanie týchto druhov je potrebné uvedenú lokalitu chrániť a správne zvoleným manažmentom zabezpečiť vhodné pod-

Vidlochvost feniklový (D. Senko)

mienky pre ich vývin a pre rast ich živných rastlín.

Najvhodnejšie by bolo tradičné pasienie alebo kosenie raz ročne, pravidelné klčovanie zmladených agátov a ostatných krovín podľa potreby, možné je aj riadené vypaľovanie stariny v zimných mesiacoch.

Z najvýznamnejších druhov je treba spomenúť:

Vidlochvost feniklový (*Papilio machaon*, Schwalbenschwanz)

Vidlochvost ovocný (*Iphiclides podalirius*, Segelfalter)

Perlovec najmenší (*Clossiana dia*, Hainveilchen-Perlmutterfalter)

Perlovec malý (*Issoria lathonia*, Kleiner Perlmutterfalter)

Modráčik krušinový (*Celastrina argiolus*, Faulbaumbläuling)

Modráčik rozchodníkový (*Scolitantides orion*, Fetthenne-Bläuling)

Ohniváček veľký (*Lycaena dispar*, Gro-

Vidlochvost ovocný (B. Molnár)

ßer Feuerfalter) - húsenice žijú na štiavci kučeravom

Priadkovec trnkový (*Eriogaster catax*, Heckenwollfalter) - húsenice žijú na mladých trnkách a hlohoch

Autor: RNDr. Dušan Žitňan

Mäkkýše

V najcennejších vrcholových častiach žije spoločenstvo šiestich druhov suchozemských ulitníkov. Najpočetnejším druhom je pikulík stepný (*Granaria frumentum*). Ide o významný teplomilný a svetlomilný stepný druh, ktorý dáva prednosť podkladu bohatému na vápnik. Najbližšie početné populácie sa vyskytujú na západných a juhozápadných svahoch Devínskej Kobyly, v okolí Stupavy ide o pomerne zriedkavý druh. Na výslnných miestach

Pikulík stepný (M. Horsák)

môžeme stretnúť slimáky stepné (*Xerolenta obvia*), ktoré za veľmi teplého počasia vyliezajú, často aj po skupinkách, na byliny, aby sa ochladili. Slimáky stepné, na rozdiel od väčšiny svojich príbuzných, nežijú na Slovensku odpradáva, ale dostali sa sem približne pred 800 - 900 rokmi z dnešného Rumunska s kočujúcimi pastiermi Valachmi, ktorí týmto stepným ulitníkom „otvárali cestu“ postupným odlesňovaním Karpát. Hojným druhom stepných

a lesostepných častí je aj slimák pásikavý (*Cepaea vindobonensis*) - typický teplomilný druh viazaný na krovinaté okraje stepných stanovišť. V týchto miestach žijú aj iné teplomilné krovinové druhy - bliktra krovinová (*Aegopinella minor*), slimák záhradný (*Helix pomatia*) a slimák krovinový (*Euomphalia strigella*).

Do nižšie položených častí Vrchnej hory preniká zo záhradkárskeho kolónie slizniáčik sieťovaný (*Deroceras reticulatum*), ktorý je význačným škodcom poľnohospodárskych plodín.

Slimák stepný (R. Škoda)

V najcennejších stepných až lesostepných častiach Vrchnej hory sa zatiaľ potvrdil výskyt deviatich druhov ulitníkov.

Autor: Ing. Tomáš Čejka, PhD.

Slovensko-nemecký slovníček názvov mäkkýšov

Bliktra krovinová (*Aegopinella minor*)
Wärmeliebende Glanzschnecke

Pikulík stepný (*Granaria frumentum*)
Wulstige Kornschnecke
Slimák krovinový (*Euomphalia strigella*)
Große Laubschnecke
Slimák pásikavý (*Cepaea vindobonensis*)
Gerippte Bänderschnecke
Slimák stepný (*Xerolenta obvia*)
Weiße Heideschnecke
Slimák záhradný (*Helix pomatia*)
Weinbergschnecke
Slizniáčik sieťovaný (*Deroceras reticulatum*)
Genetzte Ackerschnecke

nič alebo odlesnené plochy využívať ako pasienky. Po odstránení lesa sa teplomilné rastliny, ktoré predtým rástli len na čistinkách alebo na lesných okrajoch, mohli rozšíriť na väčšie plochy. Bezlesie bolo udržiavané pravidelnou pastvou alebo kosením až do polovice minulého storočia, kedy sa pozemky prestali využívať. Dôsledkom toho bolo postupné zarastanie lokality drevinami. V súčasnosti sa na Vrchnej hore nachádza pestrá mozaika trávnych plôch a krovin. Ak by proces zarastania naďalej pokračoval, mohlo by ča-

Stepné spoločenstvá zarastajúce krovinami (K. Hegedúsová)

Ochrana a starostlivosť o územie

Stepné nelesné rastlinné spoločenstvá vďaka za svoj vznik dlhodobej hospodárskej činnosti človeka. Územie Vrchnej hory bolo predtým, ako ho ľudia pozmenili, pokryté teplomilnými dúbavami. Obyvatelia z okolitých obcí v minulosti les vyklčovali, aby na piesočnatej pôde mohli pestovať vi-

som dôjsť k vymiznutiu vzácnych nelesných teplomilných druhov bylín. Z hľadiska ich zachovania je preto veľmi dôležité zabrániť nadmernému rozširovaniu drevín a zabezpečiť aspoň nepravidelné kosenie. Zarastanie lokality drevinami prebieha najrýchlejšie na miestach s hlbšou pôdou - na vrcholovej plošine. Na strmých svahoch, kde sa na pieskovom podloží nachádza len plytká vrstva pôdy, nie sú vhodné podmienky pre uchytenie mladých stromov

a krov, a preto tu dochádza k zmenám travnobylinných porastov oveľa pomalšie.

Postupná premena rastlinných spoločností smerujúca pri dlhodobej absencii obhospodarovania späť k lesu, však pre vzácne územie zďaleka nepredstavuje najväčšiu hrozbu. Tou je bezpochyby stále sa rozširujúca výstavba chat a rodinných domov, ktorá v súčasnosti siaha až po úpätie Vrchnej hory. Hoci do územného plánu mesta Stupava bola na základe viacerých podnetov zo strany mimovládnych ochranných organizácií (Slovenská riečna sieť,

roku bol vypracovaný návrh na zriadenie štátnej prírodnej rezervácie Vrchná hora (Ondrášek 1994), ktorý bol predložený štátnej ochrane prírody. V júni 1995 uskutočnila vtedajšia Agentúra životného prostredia, pobočka Bratislava, podrobné zameranie lokality v teréne. K vyhláseniu lokality za maloplošné chránené územie však doteraz nedošlo, pod čo sa do istej miery podpísala aj skutočnosť, že územie Vrchnej hory pôvodne spadajúce do územnej pôsobnosti SAŽP v Bratislave prešlo do pôsobnosti Správy CHKO Malé

Podajme prírode pomocnú ruku (R. Škoda)

BROZ - Bratislavské regionálne ochrannárske združenie) zahrnutá požiadavka ponechať územie Vrchnej hory nezastavané, zostáva stále otázkou, či sa raz táto lokalita nepremení na zastavanú miliónársku štvrť „Stupava hills“.

Mimovládna organizácia Slovenská riečna sieť upozornila na mimoriadnu vzácnosť územia Obvodný úrad v Malackách po prvýkrát dňa 3. 11. 1994. Dňa 22. 11. 1994 sa uskutočnilo konanie na Obvodnom úrade v Stupave, na ktorom dal ObÚ ŽP prísľub o nerozširovaní výstavby chat na území Vrchnej hory. V tom istom

Karpaty (do 1. 5. 2001) a nakoniec Správy CHKO Záhorie. V roku 2003 Ondrášek & Kušík (2003) podali ďalší podnet na ochranu lokality na Oddelenie výstavby a životného prostredia na Mestský úrad v Stupave. V súčasnosti spadá územie Vrchnej hory do 2. stupňa ochrany v rámci Chránenej krajiny oblasti Záhorie.

Autori: Katarína Hegedúšová, Iveta Škodová

Doslov

Prechádzky po Stupave, po priľahlých chotároch a vyvýšeninách boli pre mňa, moju rodinu a najbližších priateľov oddávna veľkou záľubou. Okolie Stupavy poskytuje v tomto ohľade ešte stále veľa možností. Napriek tomu, že sa výstavba rodinných domov a chat neúprosne tlačí stále hlbšie do okolitej prírody, môžeme ešte počas každého ročného obdobia vychutnávať krásu a mnohotvárnosť našich polí, lúk a zalesnených kopcov. Jednou z najpríjemnejších a najzaujímavejších lokalít bola a je pre nás Vrchná hora.

Príroda Vrchnej hory nám poskytuje zábavu, ale i oddych a pokoj, moderne povedané - všestranný relax. Každý z nás už pocítil zvláštnu silu tunajšej prírody, či to bolo počas letných búrok, jesenných silných vetrov, zimných vysokých závejov alebo prekrásnych rozkvitnutých jarných dní. Zanedbané vinice na svahoch Vrchnej hory poskytli priestor mnohým kvetenstvám, ale najmä kosatcu dvojfarebnému a kavyľu. Azda medzi najkrajšie patria jarné a letné lúky Vrchnej hory. Tie prekvapujú človeka svojim novým šatom takmer každý týždeň. Postupne sa tu striedajú všetky farby prírody, či sú to skupiny bielej veternice, žltého omanu, fialovej šalvie, ružového klinčeka ozdobeného vejúčim kavyľom alebo veľké plochy fialkovastej viky. Lúky na Vrchnej hore poskytli domov aj mnohým prísne chráneným druhom, ako sú nesporne orchideovité rastliny.

Tieto lúky však v istom zmysle ponúkajú domov aj ľuďom, a to ľuďom, ktorí o to stoja, ktorí obdivujú a citlivo vnímajú prírodu okolo seba.

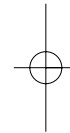
Pretože príroda je naša a my sme jej neoddeliteľnou súčasťou. Každý človek si nachádza postupom času prostredie, kde sa cíti dobre, príjemne a inšpiratívne. Stupava a jej okolie poskytujú takýchto možností viacero.

A ja prajem každému, aby našiel tú svoju Vrchnú horu.

PhDr. Beata Ricziová

Literatúra

- Bizubová M.**, 2000: Geologicko-geomorfologické fenomény okolia rieky Morava. - In: Kolektív aut., Níva Moravy. Manuál pre sprievodcov. - DAPHNE - inštitút aplikovanej ekológie, Distelverein, Bratislava, pp. 37 - 41.
- Bizubová M.**, 2001: Geologické múzeum v Starom kameňolome Devín. - Skladačka, DAPHNE - inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava.
- Bizubová M., Machová Z., Halasová M., Ružek I. & Zajíc P.**, 1997: Devínska Kobyla v dávnych dobách a dnes. - Metodická príručka pre učiteľov, ŠPÚ, Bratislava, 44 pp.
- Bizubová M. & Minár J.**, 2005: Georeliéf a fyzickogeografické komplexy v JZ časti Malých Karpát (Devínska Kobyla, Devínska brána a Bratislavské predhorie). [Landforms and physical-geographical complexes in the SW part of the Malé Karpaty Mts. (Devínska Kobyla, Devínska brána Gate, and Bratislavské predhorie Foothills)]. - In: Majzlan O. et al., Fauna Devínskej Kobyly. - APOP, Bratislava, pp. 8 - 15.
- Čerovský J., Feráková V., Maglocký Š. & Procházka F.**, 1999: Červená kniha ohrozených a vzácnych druhov rastlín SR a ČR. Vyššie rastliny. - Príroda, Bratislava, Vol. 5, 456 pp.
- Feráková V. & Kocianová E.** (eds), 1997: Flóra, geológia a paleontológia Devínskej Kobyly. - APOP, Bratislava, 190 pp.
- Feráková V., Maglocký Š. & Marhold K.**, 2001: Červený zoznam papraďorastov a semených rastlín Slovenska (december 2001). - In: Baláž D., Marhold K. & Urban P. (eds.), Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. - Ochr. Prír., Banská Bystrica, 20 (Suppl.): 44 - 77.
- Galváneek D.** (ed.), 2006: Významné botanické územia na Slovensku, DAPHNE, Bratislava (in press.).
- Majzlan O., Gajdoš P. & Fedor P. J.**, 2000: Vybrané skupiny článkonožcov (Arthropoda) navrhovanej PR Vrchná Hora pri Stupave (CHKO Malé Karpaty). - Acta Fac. Paed. Univ. Tyrnaviensis., Ser. B/4: 3 - 14.
- Mišík M.**, 1976: Geologické exkurzie po Slovensku. - SPN, Bratislava, 359 pp.
- Ondrášek I. & Kušík T.**, 2003: Podnet na ochranu lokality Vrchná hora pri Stupave. - msc.
- Ondrášek I.**, 1994: Návrh na zriadenie štátnej prírodnej rezervácie Vrchná hora. - msc.
- Procházka F. & Velíšek V.**, 1983: Orchideje naší přírody. - Academia, Praha, 279 pp.
- Škodová I., Hegedúšová K. & Valachovič M.**, 2005: Rastlinné spoločenstvá Vrchnej hory pri Stupave. - Ochrana Prírody, Banská Bystrica, 24: 72 - 86.
- Vyhláška** Ministerstva životného prostredia SR č. 24/2003 Z. z. - Zbierka zákonov 24/2003, čiastka 13, pp. 162-176.

Pod'akovanie:

Vedecký výskum lokality Vrchná hora sa realizoval s finančnou podporou APVT 51-015804, VEGA 2/5084/25 a VEGA 1/2342/05.

Vydalo **Občianske združenie Pre Záhorie** s finančnou pomocou Európskej únie PHARE SR/AT 2003.

www.prezahorie.com

©2006